

Bogusław Kochaniewicz OP¹
WT UAM, Poznań

ŚLADY CHRYSOLOGII POLITYCZNEJ W KAZANIACH ŚW. LEONA WIELKIEGO

Analiza *Mów* papieża Leona Wielkiego pozwoliła zauważyć obecność określeń odnoszących się do Chrystusa, które są śladami chrystologii politycznej, dominującej w teologicznej refleksji IV stulecia. Pojęcia, które odwoływały się do królowania i panowania Chrystusa, miały na celu podkreślenie Jego współistotności z Ojcem, co było reakcją na błędy arianizmu. Z drugiej zaś, zestawiając królewską godność Chrystusa z osobą cesarza, ukazywały wzór dla chrześcijańskiego monarchy, akcentując, iż winien on troszczyć się o królestwo Chrystusowe na ziemi, broniąc je, lecz również dążyć do jego rozszerzania.

Jedną z konsekwencji edyktu cesarza Konstantyna (313 r.) był wzrost zainteresowania teologów rolą i zadaniami chrześcijańskiego władcy. Rozpowszechniana w tym czasie doktryna Ariusza wpłynęła na refleksję teologów, którzy przeciwstawiając się herezji, zaczęli posługiwać się określeniami, które odnoszone do tej pory wyłącznie do Boga Ojca, aplikowali do osoby Chrystusa. W tym klimacie rozwija się refleksja o królewskiej godności Chrystusa, szybko się stając częścią chrystologii politycznej, rozwiniętej w sposób szczególny przez Euzebiusza z Cezarei. O ile tego typu refleksję można zauważyć w pismach teologów IV wieku, to na temat jej obecności w późniejszych dokumentach posiadamy niewiele informacji. O obecności tego typu teologii w kazaniach św. Leona Wielkiego wspominał Jean Rivière² oraz Basil Studer³. Jednakże żaden z nich nie podjął się opracowania tego tematu. Krytyczną opinię wobec powyższych spostrzeżeń wyraził J.-P. Jossua, według którego tego typu refleksja była nieobecna w kazaniach papieża⁴. Ponieważ niniejsze zagadnienie nie było do tej pory przedmiotem ba-

¹ O. dr hab. Bogusław Kochaniewicz, prof. UAM, kierownik Zakładu Teologii Fundamentalnej i Ekumenicznej UAM; e-mail: bk@dominikanie.pl.

² J.-P. Jossua, *Le salut Incarnation ou mystère pascal chez les Pères de l'Église de saint Irénée a saint Léon le Grand*, Paris 1968, s. 298-299.

³ B. Studer, *Dio salvatore nei Padri della Chiesa*, Roma 1986, s. 185.

⁴ J.-P. Jossua, *Le salut Incarnation...*, op. cit., s. 299.

dań, zdecydowano się sprawdzić na ile uwaga B. Studera o teologii politycznej Leona Wielkiego była uzasadniona. Dla pełniejszego przedstawienia interesującej nas kwestii wykorzystano prace Pera Beskowa⁵ oraz Rafaela Fariny⁶, dzięki którym analiza „Mów” Leona Wielkiego okazała się owocna.

KRÓLEWSKA GODNOŚĆ CHRYSTUSA W TEOLOGICZNEJ REFLEKSJI IV WIEKU

A) KRÓLEWSKOŚĆ CHRYSTUSA WEDŁUG ARIAN

Zwolennicy Ariusza uważali, że królewskość była atrybutem należącym do Syna w Jego pre-egzystencji, która została mu następnie udzielona w czasie. Swoją opinię opierali na fragmencie Psalmu 109(110), który odnosili do Osoby Syna Bożego przed Wcieleniem. Ponadto powoływali się na tekst Łk 1,32, w którym słowa archanioła Gabriela *Filius altissimi vocavitur* miałyby oznaczać, że Chrystus nie był synem Józefa, ani Dawida czy Abrahama, lecz Synem Najwyższego. Chrystus, twierdzili arianie, nie został nazwany *altissimus*, lecz *filius altissimi*, z czego miałyby wynikać, że nie mógł On zasiadać na tym samym tronie co Ojciec i dzielić z Nim tę samą chwałę⁷. Interpretowany w tym świetle tekst Łk 1,33 (*et davit illi Deus sedem patris sui*), odnosiłby się do zasiadania Syna na tronie u początku czasów. Według arian Bóg na początku czasów dał swojemu Synowi tron, chociaż był On mniejszy od Niego⁸. O ile jednak królowanie Syna miało początek w czasie, to nie będzie miało końca⁹.

B) KRÓLEWSKOŚĆ CHRYSTUSA WEDŁUG TEOLOGÓW NICEJSKICH

Teologowie przeciwstawiając się herezji Ariusza, podkreślali, że Syn Boży jest tej samej natury co Bóg Ojciec, będąc jednocześnie prawdziwym człowiekiem¹⁰. Aby uwypuklić tę prawdę, św. Atanazy Aleksandryjski zaczął przypisywać Synowi te same określenia, które do tej pory były zarezerwowane tylko i wyłącznie dla Boga Ojca: *pantokrator* oraz *hipsistos* (Najwyższy). Ich odniesienie do Logosu miało przypominać o współistotności Ojca i Syna¹¹.

Pierwszy z tytułów, obecny w Nowym Testamencie (2 Kor 6,18), do IV wieku był odnoszony jedynie do Boga Ojca¹². Autorzy unikali aplikowania tego terminu

⁵ P. Beskow, *Rex gloriae. The Kingship of Christ in the Early Church*, Upsala 1962.

⁶ R. Farina, *L'impero e l'imperatore cristiano in Eusebio di Cesarea. La prima teologia politica del cristianesimo*, Zurich 1966.

⁷ P. Beskow, *Rex gloriae*, op. cit., s. 270.

⁸ Tamże, s. 271.

⁹ Tamże, s. 271.

¹⁰ Tamże, s. 276.

¹¹ Tamże, s. 271.

¹² Tamże, s. 295.

do osoby Chrystusa¹³. Atanazy był pierwszym teologiem, który przypisał ów tytuł Chrystusowi¹⁴. Opierając się na współistotności Ojca i Syna stwierdzał, że jeżeli Syn jest tej samej substancji co Ojciec, to posiada Jego atrybuty, z wyjątkiem ojcostwa¹⁵. Aby jeszcze bardziej uzasadnić posługiwanie się terminem *pantokrator* w odniesieniu do Syna, Aleksandryczyk przytoczył słowa Jezusa: „Wszystko co Ojciec posiada jest moje” (J 16,15) oraz „wszystko co jest moje, jest twoje, a wszystko co twoje jest moje” (J 17,10)¹⁶. W ten sposób, Atanazy nie tylko podkreślił odwiecznie posiadaną przez Logos godność królewską, lecz również powiązał ją z tajemnicą Wcielenia. Królewskość została ofiarowana ludzkiej naturze w momencie jej połączenia z Synem Bożym. Dzięki takiemu ujęciu tajemnicy Wcielenia temat królewkości Chrystusa zaczął rozwijać się w teologii IV i V wieku.

2. CHRYSTOLOGIA POLITYCZNA EUZEBIUSZA Z CEZAREI

A) KRÓLOWANIE OJCA-KRÓLOWANIE SYNA

Jednym z dzieł w którym Euzebiusz z Cezarei przedstawił swoją chrystologię polityczną jest *De laudibus Constantini*. Autor podkreślał, że jedynie Ojciec posiada godność królewską, chociaż jest ona pozbawiona efektywnego rządzenia, które zostało zarezerwowane Logosowi¹⁷. Jak zauważał, chociaż Ojciec królował to Logos rządził¹⁸. Logos spełniał rolę ministra Ojca, lub prawa Ojca w rządach nad światem¹⁹. Euzebiusz nie posługiwał się pojęciem „król” w odniesieniu do Chrystusa Wcielonego²⁰, lecz wykorzystywał inne określenia podkreślające Jego podporządkowaną rolę (np. *archistrategos*)²¹. Autor *Historia ecclesiastica* w żaden sposób nie chciał podkreślać równości Syna i Ojca w sprawowaniu władzy królewskiej. Tę relację pojmował w sensie subordynacyjnym. Można było ją porównać do zależności opisującej cesarza i jego obraz. Osoba, która czciła obraz cesarza, oddawała jednocześnie cześć cesarzowi, podobnie osoba, czcząca Chrystusa, który był obrazem Boga, oddawała tym samym cześć Bogu.

¹³ Tamże, s. 297.

¹⁴ Tamże, s. 298.

¹⁵ Tamże, s. 299.

¹⁶ Tamże, s. 305.

¹⁷ R. Farina, *L'impero e l'Imperatore cristiano in Eusebio di Cearea*, op. cit., s. 117.

¹⁸ Tamże, s. 109.

¹⁹ Tamże, s. 109.

²⁰ P. Beskow, *Rex gloriae*, op. cit., 265.

²¹ Tamże, s. 266.

Według Beskowa, Euzebiusz chociaż posługiwał się w odniesieniu do Logosu pojęciem króla (*basileus*), to jednak był On w rzeczywistości nie królem, lecz obrazem Ojca, który był rzeczywistym Królem²².

B) KRÓLOWANIE LOGOSU A KRÓLOWANIE CESARZA

Logos, będąc pośrednikiem pomiędzy Ojcem a ludzmi, rządził całym ziemskim królestwem i powoływał cesarza. Ponieważ Bóg wycisnął w człowieku obraz swojego panowania nad ludzmi, dlatego też cesarz chrześcijański, jako *imago Dei*, winien odznaczać się cnotami królewskimi: umiarkowaniem, dobrocią, sprawiedliwością, mocą, mądrością, pobożnością i religijnością (*eusebeia*). Cesarz, wyraża swoje podobieństwo do Logosu poprzez naśladowanie (*mimesis*)²³.

W tym świetle cesarz chrześcijański jawi się jako wikariusz Boga²⁴, jako Jego narzędzie w realizacji Królestwa Bożego na ziemi. Podobnie jak Chrystus jest wikariuszem Boga-Króla w niebie, tak władca chrześcijański jest wikariuszem Chrystusa-Króla na ziemi²⁵. Relacja pomiędzy Logosem-Chrystusem a cesarzem określa pojęcie obrazu (*eikon*), charakteryzującego związek pomiędzy Ojcem a Logosem-Chrystusem. Podobnie jak Logos jest namiestnikiem Ojca, tak cesarz jest namiestnikiem Logosu-Chrystusa. Jak Logos zasiada wraz z Ojcem na tronie, tak również chrześcijański władca będzie królował z Chrystusem na wieki w niebie (*simbasileusein*)²⁶. Relacja *eikon-mimesis* pomiędzy Chrystusem a cesarzem znajduje analogię w relacji *eikon-mimesis* pomiędzy Chrystusem a Ojcem²⁷. Aby udoskonalić ów paralelizm, Euzebiusz wprowadził pojęcie *mimesis*, które powiązał z cesarską powinnością i obowiązkiem²⁸. Podobnie jak Chrystus przygotowuje królestwo Ojcu, tak cesarz rozszerza królestwo na ziemi dla Chrystusa²⁹. Podobnie jak Chrystus zwyciężył szatana, tak cesarz powinien być zwycięzcą nieprzyjaciół prawdy³⁰. Władca, naśladowując Chrystusa, czyni się propagatorem, orędownikiem prawdziwego poznania Boga i Jego Królestwa. Jak Chrystus wprowadza ludzi do Królestwa swojego Ojca, tak cesarz, naśladowując Go, wprowadza ludzi do Kościoła, troszcząc się o ich zbawienie³¹. Dlatego chrześcijański władca winien wyzwalać ludzkość od demonów, barbarzyńców, od idolatrii i herezji, pro-

²² Tamże, s. 268.

²³ R. Farina, *L'impero e l'Imperatore cristiano in Eusebio di Cearea*, op. cit., 117.

²⁴ Tamże, s. 120.

²⁵ Tamże, s. 122.

²⁶ Tamże, s. 123.

²⁷ Tamże, s. 108.

²⁸ Tamże, s. 123.

²⁹ Tamże, s. 123.

³⁰ Tamże, s. 123.

³¹ Tamże, s. 123.

wadząc ją do poznania prawdziwego Boga³². Cesarz, poprzez naśladowanie Chrystusa, może osiągnąć doskonałość, która uczyni go obrazem królowania Ojca³³. Jak podkreślił Euzebiusz z Cezarei, Chrystus-Logos, objawiając na ziemi obraz królowania Ojca, wybrał cesarza, który poprzez Jego naśladowanie może osiągnąć doskonałość bycia obrazem Ojca³⁴. Dlatego uważał za stosowne przypisać cesarzowi tytuły boskie: słońce, wieczny, zwycięzca³⁵.

C) KRÓLESTWO NIEBIESKIE-KRÓLESTWO ZIEMSKIE

Należy zauważyć, że Euzebiusz przedstawiając swoją doktrynę, dokonał różniczenia pomiędzy królestwem powszechnym Ojca a królestwem Logosu, które było podporządkowane królestwu Ojca³⁶. Bóg Ojciec jest źródłem wszelkiej władzy³⁷. Każde królestwo i każda władza pochodzą od Niego – jedynej przyczyny sprawczej³⁸. Jednocześnie autor *Historia ecclesiastica* zaznacza, że chociaż Ojciec króluje, to Logos rządzi³⁹. Bóg Ojciec zgodnie ze swoją wolą ochrania cesarstwo i chrześcijańskiego władcę⁴⁰. Natomiast Logos, będąc pośrednikiem między Ojcem a stworzeniami, wykonawcą Jego woli, jest bezpośrednim twórcą cesarstwa⁴¹. Jest twórcą każdego królestwa, a przede wszystkim cesarstwa chrześcijańskiego, stworzonego przez Niego na obraz Królestwa niebieskiego⁴². Cesarstwo jest obrazem królestwa niebieskiego⁴³. Jego archetypem jest królestwo niebieskie⁴⁴.

Cesarz został wybrany przez Boga po to, aby odtworzył w sobie cnoty niebieskiego Monarchy, aby był Jego najwierniejszym obrazem⁴⁵. Warto podkreślić, że Euzebiusz posługiwał się pojęciem obrazu (*eikon*), nie tylko dla określenia cesarstwa chrześcijańskiego w odniesieniu do Królestwa niebieskiego oraz cesarza jako obrazu Boga Ojca; poprzez wspomniane pojęcie charakteryzował relację pomiędzy Logosem-Chrystusem a cesarzem, będącej obrazem relacji między Ojcem a Logosem-Chrystusem.

³² Tamże, s. 122.

³³ Tamże, s. 123.

³⁴ Tamże, s. 124.

³⁵ Tamże, s. 119.

³⁶ Tamże, s. 109.

³⁷ Tamże, s. 113.

³⁸ Tamże, s. 114.

³⁹ Tamże, s. 109.

⁴⁰ Tamże, s. 113.

⁴¹ Tamże, s. 115.

⁴² Tamże, s. 114.

⁴³ Tamże, s. 116.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże, s. 108.

3. OBRAZ CHRYSYTA KRÓLA W KAZANIACH LEONA WIELKIEGO

Analiza kazań św. Leona Wielkiego pozwoliła odkryć obecność wyrażen wyrażających królowanie, zarówno gdy chodzi o majestat Syna Bożego, jak również w odniesieniu do Słowa Wcielonego.

Papież, dla podkreślenia konsubstancjalności Syna Bożego, posłużył się określeniami, które charakteryzowały majestat i władzę Boga Ojca. Zwrócił uwagę na wszechmoc, panowanie, wszechobecność i nieograniczoność Syna Bożego⁴⁶. W kazaniu 24 ukazał Syna Bożego jako wszechobecnego, wszystko ogarniającego, współwiecznego, stwórcę wszystkich rzeczy⁴⁷.

Jednocześnie „Mowy” św. Leona zwracają uwagę na królewską godność Wcielonego Słowa. Homilie odnoszą do Chrystusa następujące określenia: „miłosierny i wszechmocny Zbawca” (*misericors omnipotensque Salvator*)⁴⁸, „Pan świata” (*Dominus mundi*)⁴⁹, Prawdziwy król (*verus rex*)⁵⁰, Pan i Rządca całego świata (*Dominus et Rector mundi*)⁵¹, Pan Majestatu (*Dominus majestatis*)⁵². W tej perspektywie, tajemnica Bożego Narodzenia jawi się jako objawienie królowania Chrystusa. Magowie, składający Dziecięciu dary, uznali Jego królewską godność, wyznając, że jest On królem nieba i ziemi (*Rex caeli et terrae*)⁵³.

Wiele wątków podkreślających królewską godność Chrystusa pojawia się w kazaniach wielkopostnych papieża Leona. Dzieło, dokonane przez Chrystusa na Krzyżu, zostało przedstawione jako zwycięstwo Chrystusa Króla nad nieprzyjacielem rodzaju ludzkiego-szatanem. Zwycięstwo to, dokonane dzięki przyjęciu ludzkiej natury, które umożliwiło ukrycie boskiej natury, a co za tym idzie, wprowadzenie szatana w błąd. „Chrystus wystąpił do walki ze srogim szatanem w naszej słabej i mizernej postaci, utaiwszy potęgę swego majestatu. Gdyby bowiem okrutny i butny wróg mógł przejrzeć plan miłosiernego Boga, usiłowałby raczej łagodząco wpłynąć na postawę Żydów, zamiast podjudzać ich nieuzasadnioną nienawiść”⁵⁴.

⁴⁶ Leon Wielki, Mowa 23,1, w: Św. Leon Wielki, *Mowy*, Poznań 1957 (dalej: LWM), s. 82; PL 54,199. „universitatis Creator et Dominus, totus ubique praesens et omnia totus excedens”.

⁴⁷ Tenże, Mowa 24,3, LWM s. 90. „omnipotens Filius Dei, omnia implens, omnia continens, aequalis per omnia Patri, et in una ex ipso et cum ipso essentia, naturam in se suscepit humanam, et Creator ac Dominus omnium rerum dignatus est unus esse mortalium” (PL 54,205).

⁴⁸ Tenże, Mowa 22,4, LWM s. 79; PL 54, 197.

⁴⁹ Tenże, Mowa 31,2, LWM s. 133; PL 54, 236.

⁵⁰ Tenże, Mowa 32,1, LWM s. 136; PL 54, 238.

⁵¹ Tenże, Mowa 37,1, LWM s. 162; PL 54, 257.

⁵² Tenże, Mowa 41,2, LWM s. 181; PL 54, 273.

⁵³ Tenże, Mowa 33,5, LWM s. 144; PL 54, 244.

⁵⁴ Tenże, Mowa 62, LWM s. 290. „Qui ut humani genus vinculis mortiferae praevaricationis absolveret, et saevienti diabolo potentiam suae majestatis occuluit, et infirmitatem nostrae humili-

Ukrzyżowany Chrystus „zadał śmiertelny cios temu, przez którego śmierć weszła na ten świat, i rozgromił wszystkie wrogie siły i moce, przeciwstawiając się im w ciele, dostępnym cierpieniom”⁵⁵. Na Kalwarii dopełniło się również zwycięstwo dobroci i miłosierdzia. Krzyż, który do tej pory był symbolem śmierci, stał się sztandarem zwycięstwa i chwały, przedmiotem czci we wszystkich królestwach ziemi⁵⁶. Dzięki potędze Ukrzyżowanego, Krzyż stał się cudownym źródłem błogosławieństw⁵⁷, natomiast Kalwaria – miejscem Jego chwały⁵⁸.

Męka Chrystusa na Krzyżu została zinterpretowana jako panowanie Chrystusa nad sobą, nad rzeszą przeciwników zgromadzonych na Kalwarii. Niewinnie ukrzyżowany Chrystus zwyciężył poprzez pokorę, cierpliwość, okazane miłosierdzie. Określenia krzyża: *gloria crucis*⁵⁹, *admirabilis potentia crucis*⁶⁰, *gloria Dominicae passionis*⁶¹ podkreślają królowanie Chrystusa i Jego potęgę oraz chwałę, jaką odbiera od wszelkiego stworzenia.

Kazania wielkopostne Leona zawierają również tytuły podkreślające godność królewską Chrystusa. Wśród wielu terminów papież posłużył się określeniami: „Pan chwały” (*Dominus majestatis*)⁶², „Pan Wszecrzeczy” (*Dominus omnium rerum*)⁶³, „Pan świata” (*Dominus mundi*)⁶⁴, Król (*Rex*)⁶⁵, Zwycięzca szatana (*diaboli Victor*)⁶⁶. Ponadto przypisał on Chrystusowi inne atrybuty, związane z ziemską władzą króla: „tron władcy” (*thronus potestatis*)⁶⁷, „majestat” (*majestas*)⁶⁸, „berło władzy” (*sceptrum potestatis*)⁶⁹, „korona” (*corona*)⁷⁰.

tatis objecit. Si enim crudelis et superbus consilium misericosiae Dei nosse potuisset, Judeorum animos mansuetudine potius temperare, quam injustus odiis studuisse accendere...” (PL 54,351).

⁵⁵ Tenże, Mowa 61, LWM s. 285, Mowa 55, LWM s. 253. „Exaltatus ergo Christus Jesus in ligno retor sit mortem in mortis auctorem et omnes principatus adversasque virtutes per objectionem passibilis carnis elisit” (PL 54,348).

⁵⁶ Tenże, Mowa 59, LWM s. 273. „Cum ergo Dominus signum portaret crucis quod in sceptrum sibi converteret potestatis erat quidem hoc apud impiorum oculos Grande ludibrium sed manifestabatur fidelibus grande misterium, quia gloriosissimus diaboli victor, et inimicarum virtutum potentissimus debellator pulchra specie triumphi sui portabat tropaeum, et invictae patientiae numeris, signum salutis, adorandum regnis omnibus inferebat” (PL 54,338).

⁵⁷ Tenże, Mowa 62, LWM s. 292. „Cruce enim Domini, sicut in Judeorum erat mente crudelis, ita est in Crucifixi virtute mirabilis” (PL 54,352).

⁵⁸ Tenże, Mowa 61, LWM s. 284. „Eunte itaque, dilectissimi, ad locum clarificationis suae Domino, et misericordia ad impiorum tabernaculis exeunte...” (PL 54,347).

⁵⁹ Tenże, Sermo 69,2 (PL 54,376).

⁶⁰ Tenże, Sermo 59 (PL 54,341).

⁶¹ Tenże, Sermo 63 (PL 54,353).

⁶² Tenże, Sermo 65,2 (PL 54,363); Sermo 67,2 (PL 54,369).

⁶³ Tenże, Sermo 56,1 (PL 54,326).

⁶⁴ Tenże, Sermo 61,1 (PL 54,346).

⁶⁵ Tenże, Sermo 61,2 (PL 54,346). Sermo 53,1 (PL 54,317).

⁶⁶ Tenże, Sermo 59,4 (PL 54,339).

⁶⁷ Tenże, Sermo 53,1 (PL 54,317).

Mowy papieża ujawniają jeszcze inne wątki chrystologii politycznej. Chrystus jawi się jako wzór dla władcy, który winien się poddać panowaniu Chrystusa⁷¹, który jest królem wszechświata⁷². Wzorczość Chrystusa wyraża się między innymi w postawach miłosierdzia i przebaczenia. Władcy, naśladowując łagodność Chrystusa, łagodzą surowość swoich ustaw, darują winy przestępcom. Dlatego chrześcijanie powinni naśladować swoich królów. Kazanie 40 zawiera następujące słowa:

„Przykładem takiego zachowania, uświęconym dawną już tradycją, świecą nam sami pobożni cesarze rzymskiego imperium. Słaniają oni pokornie swą władzę i majestat w hołdzie przed tajemnicą Męki i Zmartwychwstania Pańskiego. Łagodząc surowość swoich ustaw, uwalniają z kajdan wielu ciężkich przestępców. Łaskawość ich, wzorowana w tej porze zmiłowań Pańskich na Niebios dobroci, to hasło do ubiegania się o nią dla wszystkich. Niech tedy i narody chrześcijańskie idą w ślady swych władców i do łaskawości w swym życiu domowym pobudzają się królewskimi przykłady”⁷³.

Jak można zauważyć, wymienione elementy, zawarte w Mowach biskupa Rzymu, przedstawiają obraz Chrystusa Króla, który jest i integralną częścią chrystologii politycznej. Kazania papieża są świadectwem obecności na Zachodzie tego typu teologii piątym stuleciu. Pomimo, że wspomniana chrystologia nie została tak mocno rozwinięta, jak teologia Euzebiusza z Cezarei, to jednak jest świadectwem obecności tego typu refleksji teologicznej w dokumentach powstałych na Zachodzie.

W świetle przedstawionej chrystologii imperialnej, wypracowanej przez Euzebiusza z Cezarei, należy stwierdzić, że kazania św. Leona Wielkiego zawierają ślady teologii politycznej. Tajemnica Wcielenia oraz Śmierci i Zmartwychwstania

⁶⁸ Tenże, Sermo 54,1 (PL 54,319).

⁶⁹ Tenże, Sermo 59,4 (PL 54,339).

⁷⁰ Tenże, Sermo 55,3 (PL 54,324).

⁷¹ Tenże, Mowa 34,2, LWM s. 146. „Non capit Christum regio tua, nec mundi Dominus potestatis, tuae sceptri est contentus angustiis. Quem in Judea regnare non vis, ubique regnat, et felicius ipse regnares, si ejus imperio ipse subdereris” (PL 54,246).

⁷² Tenże, Mowa 34,2, LWM s. 146 (PL 54,246).

⁷³ Tenże, Mowa 40,5, LWM s. 179 (PL 54,271). „Quod et Romani orbis piissimi imperatores Santa dudum instituta observatione custodiunt, qui in honorem Dominicae Passionis et Resurrectionis altitudinem suae potestatis inclinant, et constitutionum suarum severitate mollita, multa rum culparum reos faciunt relaxari, ut in diebus, quibus mundus salvatur miseratione divina, etiam ipsorum supernae bonitatis, imitatrix sit aemulanda clemantia. Imitentur igitur Christiani populi principes suos, et ad domesticam indulgentiam regis incitentur exemplis” (PL 54, 271).

zostały między innymi ukazane w perspektywie królewskiej godności Chrystusa, która stała się przedmiotem podziwu, czci, lecz także naśladowania.

Na uwagę zasługuje fakt, że o ile obraz Chrystusa Króla pojawia się w dziełach o charakterze historyczno-teologicznym Euzebiusza, to ten sam obraz pojawia się w kazaniach Leona w kontekście liturgicznym. Obraz ten wpływa na pobożność wiernych gromadzących się w bazylikach Stolicy Cesarstwa.

LE TRACCE DELLA CRISTOLOGIA POLITICA NEI SERMONI DI SAN LEONE MAGNO

L'analisi dei discorsi del papa san Leone Magno ha evidenziato una presenza delle espressioni, che infatti sono le tracce di cosiddetta cristologia imperiale, che dominava nella riflessione teologica del IV secolo. Queste espressioni che si riferivano alla regalità e alla dominazione di Cristo, sottolineavano da una parte la consostanzialità di Cristo con il Padre, opponendosi in questo modo agli errori di arianesimo. Dall'altra invece, mettendo insieme una dignità regale di Cristo e la persona di cesare, mostravano un vero modello dell'imperatore cristiano. Ricordavano che egli deve aver cura del regno di Cristo sulla terra, difendendo i suoi fedeli dal pericolo delle eresie, ma anche cercando di far estendere le frontiere di questo regno.